

**Prof. dr hab.
Zygmunt Pielowski
(1930-2009)**

Prof. dr hab. Zygmunt Pielowski
(© Marek Pinkowski)

Dnia 12 sierpnia 2009 roku na cmentarzu w Szczecinku liczne grono myśliwych, w tym sokolników, a także brać leśna i przedstawiciele świata nauki pożegnali Profesora Zygmunta Pielowskiego – biologa, wieloletniego Kierownika Stacji Badawczej PZŁ w Czempiniu, miłośnika ptaków, a zwłaszcza sokoła wędrownego.

Profesor urodził się 11 sierpnia 1930 roku w Wolnym Mieście Gdańsku. Ogromna pasja w zgłębianiu tajników przyrody spowodowała, że postanowił studiować biologię na Uniwersytecie Warszawskim, a po uzyskaniu dyplomu magistra podjął pracę w Instytucie Ekologii Polskiej Akademii Nauk w Dziekanowie Leśnym. Właśnie tam, na obrzeżu Puszczy Kampinoskiej, jako młody naukowiec rozpoczął swoje badania ornitologiczne. Obiektem tych pierwszych dociekań były m.in. krukowate, kaczkę, a także relacje międzygatunkowe, np. synekia między srokoszem a kwiczołem. Tam też powstała kolekcja preparowanych ptaków, która w początku wieku 21. została przekazana Wydziałowi Nauk Biologicznych Uniwersytetu Zielonogórskiego, a także doktorat poświęcony ptakom szponiastym. Równolegle rozwijały się inne pasje, którymi z jednej strony był łoś – reintrodukowany po wojnie właśnie w Kampinosie, a z drugiej strony zając – pospolity na polach Mazowsza.

Z Dziekanowa Leśnego młody naukowiec Zygmunt Pielowski podejmował w początku lat 1960. liczne wyprawy naukowe i łowieckie m.in. na teren Wielkopolski. Być może jedna z nich – do kompleksu leśnego Bieczyny, leżącego pomiędzy Mosiną a Czempiniem, spowodowała, że łatwiej podjął decyzję o przenosinach spod stolicy na podpoznańską placówkę. Tam, w niewielkim Czempiniu, funkcjonowała pionierska stacja, powołana do życia w roku 1958 przez społeczną organizację – Polski Związek Łowiecki. Kierownictwo tej wówczas niewielkiej stacji badawczej, do której przyjechał z żoną Joanną i córką Dorotą, Zygmunt Pielowski objął w roku 1965. Przyjechał, pozostał i kierował nią przez prawie 30 lat. Dzięki Jego pasji naukowej, samodyscyplinie i zdolnościom kierowniczym, niewielka placówka – a także małe wielkopolskie miasteczko stały się z czasem szeroko znane w naukowym i myśliwskim świecie.

Główną pasją dr. Zygmunta Pielowskiego w Czempiniu był początkowo zając. Stąd liczne projekty badawcze, publikacje, w tym pierwsza książka – poświęcona właśnie szarakowi (1966, wznowienie 1979), a także rozprawa habilitacyjna, którą w roku 1975 przedstawił na Akademii Rolniczej w Poznaniu. Mimo tych osiągnięć doktor habilitowany, a wkrótce docent Pielowski pozostał wierny Czempiniowi. Równolegle pasją badawczą

stała się sarna, zwłaszcza polna, przystosowująca się do życia w krajobrazie przekształcanym w wyniku rozwoju rolnictwa. Znów plonem badań były publikacje w kraju i na świecie oraz szeroka popularyzacja zdobytej wiedzy, w tym poprzez monografię poświęconą temu gatunkowi (1970). Była ona trzykrotnie wznawiana (1984, 1988, 1999) i do dziś jest skarbnicą wiedzy o sarnie.

Wśród gatunków łownych będących obiektem zainteresowań Profesora były też kuraki polne – kuropatwa i bażant. Ten ostatni doczekał się większej liczby publikacji, gdyż przez wiele lat w Czempiniu funkcjonowała bażantarnia. Jednak cały czas największą pasją ornitologiczną były ptaki szponiaste. Dzięki systematycznym obserwacjom tej grupy ptaków w okolicach Czempinia, powstała praca prezentująca zmiany ich liczebności w latach 1971–1985, która do dziś pozostaje przykładem najdłużej prowadzonego monitoringu w naszej części Europy.

Miłość do włodarzy przestworzy tkwiła w Nim głęboko, stąd w roku 1972 był jednym z czwórki założycieli Gniazda Sokolników przy PZŁ. Z kolei w roku 1981 zapoczątkował w Czempiniu hodowlę wolierową sokoła wędrownego, w której w roku 1986 po raz pierwszy w Polsce uzyskano sukces lęgowy. Równolegle stworzył niezwykle potrzebny – także pionierski w naszym kraju – ośrodek rehabilitacji ptaków. Celem dla którego powołano ten ośrodek, było nie tylko leczenie, ale także przygotowywanie rekonwalescentów do powrotu do natury. Pomoc znajdowały w nim zwłaszcza ptaki szponiaste, w przypadku których liczebność wielu gatunków w tamtym okresie dramatycznie się zmniejszyła. W latach 1982–1992 w Czempiniu leczono ponad 100 orłów i orłanów, z których większość próbowano następnie przywrócić przyrodzie. Trwale okaleczone ptaki trafiały do ogrodów zoologicznych lub pozostawały w Czempiniu. Niektóre z nich zestawiano następnie w pary – co w przypadku orłów przednich zaowocowało w latach 1990. sukcesem lęgowym, również pierwszym w Polsce. Zgodnie w ideą przyświecającą powstaniu tego ośrodka, pomocy nie odmawiano także innym gatunkom, niekiedy częściej występującym w naszym kraju. Na przestrzeni lat przez czempińską „lecznicę” przewinęły się bowiem dziesiątki myszołówów, pustulek, ale także bociany białe i czarne, żurawie i wiele innych.

Profesor Pielowski inspirowany sukcesami restytucji sokoła wędrownego na świecie, a także dzięki bliskim kontaktom z sokolniczą organizacją Deutscher Falkenorden – która prowadziła taki projekt w Niemczech, stał się głównym inicjatorem pierwszego programu restytucji sokoła wędrownego w Polsce. Od początku dążył do odtworzenia nadrzewnej populacji tego gatunku, charakterystycznej m.in. dla terenów leśnych w krajach leżących wokół Morza Bałtyckiego. Sokoły z populacji nadrzewnych nie odchowują swoich młodych na skałach, miejskich budowlach lub na ziemi, jak czyni to wielu przedstawicieli tego gatunku, lecz wykorzystują do tego celu gniazda innych ptaków, które zostały zlokalizowane na drzewach. Z tego powodu pilotażowych zasiedleń młodych sokołów, które Stacja Badawcza PZŁ w Czempiniu przeprowadziła w latach 1990 i 1991, dokonano metodą adopcji obcej w gniazdach bielika i jastrzębia. Nie przyniosły one niestety spodziewanego sukcesu, stąd kolejne wsiedlenia, począwszy od roku 1992, realizowano z pomocą sztucznego gniazda – klatki z otwieraną pokrywą, umieszczonej na drzewie. Pierwsze takie próby podjęto w latach 1992 i 1993 w Wielkopolskim Parku Narodowym, natomiast miejscem kolejnych było Pomorze Zachodnie – poczynając od Nadleśnictwa Bobolice. Taką „kolejność” przy odtwarzaniu populacji nadrzewnej zachowały także sokoły. Po wielu latach hodowli i wsiedleń ptaków głównie z pięciu krajowych ośrodków – Czempiń, Włocławek, Lasocice, Kraków i Szczecinek, postanowiły w końcu zagnieździć się na drzewach. Pierwszy lęg potwierdzono w roku 2010 w lasach koło Wolsztyna w Wielkopolsce, a kolejny – w roku 2012 w lasach pomorskich.

Ptaki szponiaste zostały szeroko opisane przez Profesora, a książka im poświęcona powstała w trudnym okresie transformacji ustrojowej i gospodarczej w naszym kraju. To spowodowało, że najpierw ukazała się jej wersja niemieckojęzyczna, a dopiero trzy lata później znalazł się polski wydawca tej wyjątkowo bogato ilustrowanej książki. „Ptaki drapieżne” zebrały nie tylko liczne pozytywne recenzje, ale także w roku 1993 otrzymały nagrodę literacką Międzynarodowej Rady Łowiectwa i Ochrony Zwierzyny, a w roku 1994 nagrodę literacką Niemieckiego Związku Łowieckiego.

Jak ogromną pasją Profesora były ptaki drapieżne i sokolnictwo, o czym opowiadał ze szczególną werwą, świadczy pewne zdarzenie z Czempinia. Na początku lat 1990. w tym miasteczku gościli uczestnicy konferencji poświęconej parkom dworskim w Wielkopolsce. Pewnego, czerwcowego popołudnia, uczestnicy tego spotkania zjechali do Stacji Badawczej PZŁ, gdzie przy drewnianym domku, z dachem krytym darnią, odbyła się biesiada połączona z prezentacją tradycji łowieckich – sokolnictwa i gry na rogu myśliwskim. Tradycji słabo wówczas znanych, gdyż po latach niebytu w czasach PRL-u, wolno wracały do łowieckiej praktyki. Jednym z uczestników tego spotkania był ówczesny Główny Konserwator Zabytków, który urzeczony pasją z jaką prezentowano te tematy, żartobliwie zaproponował, aby wzorem Japonii, na listę zabytków zapisywać odtąd także ludzi będących „nośnikami” tradycji. Jako pierwszego wpisałby na nią Profesora, kultuwującego i propagującego tradycje sokolnicze. W świetle tego zdarzenia cieszy fakt, że w listopadzie r. 2015 „Sokolnictwo – żywa tradycja” zostało wpisane na „Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego”, a trwają starania sokolników – w tym uczniów Prof. Pielowskiego, o takie uznanie dla polskiego sokolnictwa, poprzez powiększenie grupy krajów, w których tradycje sokolnicze zostały wpisane na „Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO”.

Pasję do ptaków z sokołem wędrownym na czele kontynuował Profesor na Ziemi Pomorskiej, gdzie zamieszkał w połowie lat 1990. Tam, w Dobrogoszczy koło Szczecinka, we współpracy z miejscowym Nadleśnictwem stworzył kolejny ośrodek hodowli tego gatunku. Działalność hodowlaną zakończył rok przed śmiercią – przekazując swoje sokoły innym hodowcom. Na Pomorzu prowadził także przytulisko dla zwierząt, które w różnych okolicznościach trafiły w ręce ludzi. Z pomocą swoich „wychowanków” edukował z ogromnym oddaniem najmłodsze pokolenie. Swoją wiedzę przekazywał jednak nie tylko dzieciom, ale także studentom, bowiem przez kilka lat współpracował w tym czasie z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Słupsku.

W tym krótkim wspomnieniu wymieniono nieliczne publikacje przygotowane przez Profesora, bowiem razem było ich ponad dwieście. Warto więc wspomnieć także o Jego udziale w przygotowaniu podręcznika „Łowiectwo” (1989), monografii „Łoś” (1993) oraz „Raportu o zwierzętach łownych w Polsce” (1993). Za zasługi w działalności naukowej i na niwie łowieckiej, w tym w ratowaniu sokoła wędrownego, Profesor Zygmunt Pielowski został wyróżniony między innymi Krzyżem Kawalerskim i Medalem Świętego Huberta.

Przez lata z Profesorem współpracowały liczne osoby, nadal prowadzące badania ornitologiczne i z zakresu biologii zwierząt łownych, zdobywając doświadczenia naukowe, których zapewne nigdy nie zapomną – podobnie jak wielu życzliwych rad i celnych uwag, zebranych podczas realizacji indywidualnych projektów. Nie zapomną Profesora Zygmunta Pielowskiego naukowcy, w tym ornitolodzy, nie zapomną myśliwi, a zwłaszcza sokolnicy. W pamięci wielu z nich pozostaje po dzień dzisiejszy Jego sylwetka na tle wielkopolskich pól – wśród których spędził większą część swojego życia – wpatzonego w niebo i krążącego nad nim sokoła.

Summary: This obituary is dedicated to the late Prof. Zygmunt Pielowski (1930–2009), who was a biologist, ornithologist and long-term director of the Research Station of the Polish Hunting Association in the town of Czempień. In 1981, he initiated captive breeding of the Peregrine Falcon in Poland and established a pioneering rehabilitation center for birds in the country. He was the main initiator of the first national restoration program for the Peregrine falcon, striving to restore a tree-nesting population of this species.

Robert Kamieniarz

Katedra Łowiectwa i Ochrony Lasu, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
ul. Wojska Polskiego 71d, 60–625 Poznań
roberto@up.poznan.pl

Tadeusz Mizera

Instytut Zoologii, Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
ul. Wojska Polskiego 71d, 60–625 Poznań
tmizera@up.poznan.pl

Marek Panek

Stacja Badawcza Polskiego Związku Łowieckiego w Czempiniu
ul. Sokolnicza 12, 64–020 Czempień
m.panek@pzlowl.pl

Marek Pinkowski

Cichowo 11, 64–010 Krzywiń
soplicowo1@wp.pl

**Publikacje prof. dr hab. Zygmunta Pielowskiego
o tematyce ornitologicznej**

- Pielowski Z. 1957. Ptaki w Parku Łazienkowskim w Warszawie. Chrońmy Przyr. Ojcz. 13: 34–41.
Pielowski Z. 1960. Niektóre aktualne problemy badań nad kaczkami. Łowiec Pol. 12: 3–4.
Pielowski Z. 1961. Über die Vertikalverteilung der Vögel in einen Pineto–Quercetum Biotop. Ekol. Pol. A, 9: 1–23.
Pielowski Z. 1961. Über der Unifikationseinfluss der selektiven Nahrungswahl des Habichts (*Accipiter gentilis* L.) auf Haustauben. Ekol. Pol. A, 9: 183–194.
Pielowski Z. 1961. Synekia w stosunkach międzygatunkowych srokosz (*Lanius excubitor* L.) – kwi-czoł (*Turdus pilaris* L.). Ekol. Pol. B, 7: 277–281.
Pielowski Z. 1961. Ptaki drapieżne a hodowla drobnej zwierzyny. Łow. Pol. 24: 3–5, 14.
Pielowski Z. 1964. Kruk i jego rola w gospodarce łowieckiej. Łow. Pol. 1: 3–4.
Pielowski Z. 1968. Studien über die Bestandverhältnisse einer Habichtspopulation in Zentralpo-len. Beiträge zur angewandten Vogelkunde 5: 125–136.
Pielowski Z. 1968. Problem drapieżników w łowiectwie a ochrona przyrody. Łow. Pol. 17: 4–5.
Pielowski Z. 1977. Greifvögel und Umwelt. Deutscher Falkenorden, 1976/77: 26–30.
Pielowski Z. 1980. Angepasster Wildvogel oder nur zum Abschuss ausgesetzter Verhaltenskrüpel? Ein neuer Blick auf das Problem der Fasanenhege. Jagd+Hege 12(3): 8–9.
Pielowski Z. 1981. Weitere Untersuchungen über den Wert des Zuchtmaterials von Fasanen zum Aussetzen. Z. Jagdwiss. 27(2): 102–109.
Pielowski Z. 1982. Das Rebhuhn – ein Sorgenvogel der Jäger. Jagd + Hege 14(1): 15.
Pielowski Z. 1984. Bażant – w łowisku i hodowli. Łow. Pol. 6: 10–13.
Pielowski Z. 1985. Ptaki drapieżne a łowiectwo. Łow. Pol. 4: 12–15.

- Pielowski Z. 1985. Krótki opis najważniejszych gatunków ptaków drapieżnych występujących w Polsce. Łow. Pol. 5: 14–15.
- Pielowski Z. 1986. Wildbiologen beraten über das Rebhuhn. Jagd+Hege 18: 4–9 i 11.
- Pielowski Z. 1986. W całej Europie zatroskanie o los kuropatwy. Łow. Pol. 5: 8–9.
- Pielowski Z. 1988. Summation of the results of the International Symposium on the partridge. The proceedings of an International Symposium held in Kikoł, Poland October 1985. Zarząd Główny PZŁ Warszawa: 277–279.
- Pielowski Z. 1991. Liczebność populacji i efekty lęgów ptaków drapieżnych w krajobrazie rolniczym okolic Czempinia (Zach. Polska). Acta Ornitol. 26: 107–117.
- Pielowski Z. 1992. Reintrodukcja sokoła wędrownego w Polsce. Łow. Pol. 10: 12–13.
- Pielowski Z. 1996. Ptaki drapieżne. Oficyna Edytorska Wyd. Świat, Warszawa.
- Pielowski Z., Bonczar A. 2001. Sokół wędrowny *Falco peregrinus*. W: Głowaciński Z. (red.), Polska Czerwona Księga Zwierząt. Kręgowce. PWRiL, Warszawa, ss. 164–167.
- Pielowski Z., Głowaciński Z., Profus P. 1992. Sokół wędrowny *Falco peregrinus*. W: Głowaciński Z. (red.), Polska Czerwona Księga Zwierząt. PWRiL, Warszawa, ss. 142–145.
- Pielowski Z., Kalchreuter H. 1996. Greifvögel und Niederwildhege. Arbeitsgruppe des CIC f. Falknerie u. Erhaltung d. Greifvögel: 1–40.
- Pielowski Z., Nowak E. 1970. Ornitologia a łowiectwo. Przegl. Zool. 14: 190–194.
- Pielowski Z., Pinkowski M. 1988. Situation of the grey partridge population in Poland. In: Proc. Common Partridge Int. Symp. (L.). Kikoł, Poland, October 1985: 15–32.
- Pielowski Z., Pinowski J. 1962. Autumn sexual behaviour of the Tree Sparrow. Bird Study 9: 116–122.
- Pielowski Z., Wasilewski A. 1972. The regulation of numbers and certain aspects of the population structure in communities of forest birds. Ekol. Pol. 20: 219–252.
- Dobrowolski K. A., Pielowski Z., Pinowski J., Wasilewski A. 1962. Das Vorkommen des Kolkraaben (*Corvus corax* L.) in Polen im Zusammenhang mit seinen Areals und Quantitäts veränderungen in Mitteleuropa. Ekol. Pol. A, 10: 375–456.
- Kałuźński J., Pielowski Z. 1974. Wpływ mechanizacji rolnictwa na pogłowie zajęcy i ptaków łownych. Łow. Pol. 17: 4 i 14.
- Krupka J., Pielowski Z. 1982. O ekologizację gospodarki bażantem w Polsce. Wiad. Ekol. 28(1): 3–16.
- Majewska B., Pielowski Z., Serwatka S., Szott M. 1979. Genetische und adaptative Eigenschaften des Zuchtmaterials zum Aussetzen von Fasanen. Z. Jagdwiss. 25(4): 212–226.
- Meyburg B.-U., Pielowski Z. 1991. Cainism in the greater spotted eagle *Aquila clanga*. Birds of Prey 4: 143–148.